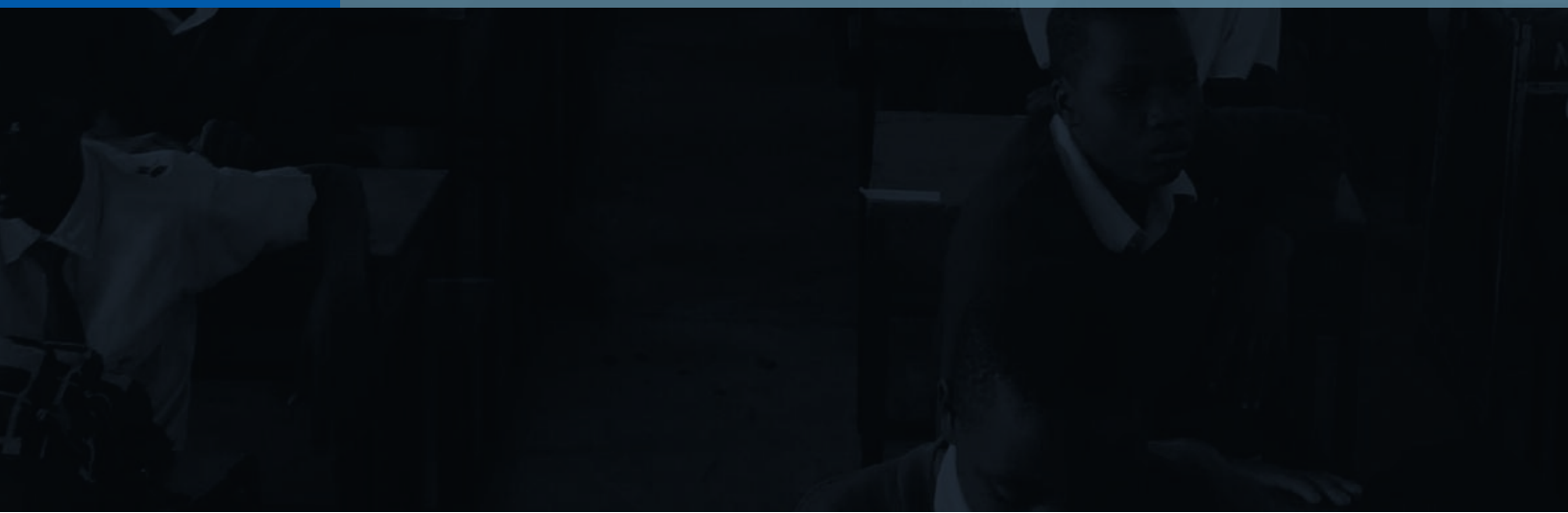

HUMAN
RIGHTS
WATCH

NILIKUA NA NDOTO YA KUMALIZA SHULE

Changamoto za Elimu ya Sekondari Tanzania

MUHTASARI NA MAPENDEKEZO MUHIMU

Napenda kusoma ili niwe na mawazo mapana. Hakuna ambacho sikupenda kusoma. Nilikuwa na ndoto ya kumaliza shule niende chuo nihitimu, na nifanye kazi kama muhasibu.

Kama ilivyo kwa vijana mamilioni wa Tanzania, Imani, 20, kutoka Mwanza, mkoa wa Kaskazini Magharibi uliyopakana na Ziwa Victoria, alitaka kusoma kadri awezavyo ili aweze kuhitimu, kupata kazi, na aweze kujikimu na kusaidia familia yake. Kuanzia miaka 14, wakati alipojiunga na sekondari, alitembea zaidi ya saa moja na nusu kila siku asubui kufika shule:

Nilikua nafika shule nikiwa nimechoka sana, nikaanza kuchelewa kila wakati. Ninapofika nimechelewa naadhibiwa.

Matarajio ya Imani yalibadilika alipofikia umri wa miaka 16. Alinyanyaswa kingono na mwalimu wake wa mafunzo ya ziada, ambaye alikuwa mwalimu wa shule ya sekondari ambaye wazazi wake walimwajiri ili kumfundisha siku za mapumziko mwishoni mwa wiki. Imani alipogundua kwamba ana mimba, alimtaarifu mwalimu wake. Mwalimu akatokomea pasipo julikana.

Muuguzi aliwapima mimba wasichana wote shuleni, ila Imani aliweza kukwepa kwenda shule nyakati zote mbili ambazo muuguzi alifanya uchunguzi huo. Mwezi wa tatu katika ujauzito wake, viongozi wa shule waligundua kwamba ni mjamzito. “Ndoto yangu ilisambaratika,” aliwambia shirika la kimataifa la kutetea haki za binadamu, Human Rights Watch. “Nilifukuzwa shule, na pia nilifukuzwa kutoka nyumbani nilipokua naishi [kwa dada yangu].

Kama wengi wa vijana wasichana nchini Tanzania, Imani alijaribu njia mbalimbali za kurudi masomoni baada ya kujifungua mtoto wake, ambaye alikuwa na umri wa miaka mitatu wakati Imani alizungumza na shirika la Human Rights Watch.

Nilijaribu[kurudi shule]. Nilienda kwenye vituo vingi binafsi ili niweze kufanya mtihani wa kitaifa wa kidato cha pili. Nililipia ada ya mtihani kwa walimu, ila walimu walitokomea na fedha zangu[hawakum-sajili kufanya mtihani,] hivyo sikuweza kufanya mtihani. Huu ulikua ni mwaka 2015.

Wakati Human Rights Watch walivyofanya mahojiano naye mwezi wa kwanza 2016, Imani alikua kanza mafunzo ya kompyuta ambayo yanaendeshwa na shirika dogo ambalo siyo la kiserikali lililoko Mwanza kuhakisha mabinti wengi kama yeye wanapata fursa ya kupata elimu kwa mara nyingine.

Picha zote
© 2016 Elin Martínez/Human Rights Watch

Mchoro nje ya ofisi za Shirika la Maendeleo ya Jamii la Rafiki, Wilaya ya Kahama, Shinyanga. Mchoro huu unalenga kuhamasisha kuhusu unyanyasaji wa kijinsia kwa watoto wa kike wakiwa njiani kwenda shule, unaonyesha mwanafunzi wa kike akikataa kupokea pesa kutoka kwa mtu mzima na kusema “Sidanganyiki”.

Eileen (jina la bandia), 21, aliacha shule akiwa kidato cha pili baada ya shule yake kufanya upimaji wa mimba na maafisa wa shule na wazazi kugundua kwamba ni mjamzito. Kwa Tanzania, maafisa wa shule mara kwa mara huwapima wanafunzi wa kike mimba kwa lazima ikiwa ni hatua za kinidhamu kuwafukuza shule wanafunzi wenye mimba.

Elimu imekua kipaumbele kitaifa kwa serikali zilizoingia madarakani tangu uhuru. Tanzania ni kati ya nchi dunia yenye idadi kubwa ya vijana, na vijana wake ndiyo ni matarajio makubwa katika kufikia malengo ya nchi ya uchumi wa kati ifikapo mwaka 2025.

Uchumi wa nchi, maendeleo ya jamii na ya binadamu yanategemea, kwa sehemu, katika uwezeshwaji na elimu; hii ikiwa ni rasilimali ya kipekee pamoja na ujuzi unaotakiwa ili kupeleka mbele malengo ya kitaifa. Elimu bora inaweza kuinua familia na jamii kutoka kwenye umaskini na kuongeza ukauaji wa uchumi wa nchi. Kuhitimu elimu ya sekondari imeonyesha faida kubwa kwa afya ya mtu binafsi, ajira, na kujipatia mapato katika maisha yao yote. Elimu ya sekondari, pamoja na mafunzo ya ufundi stadi, yanaweza kuwawezesha vijana kupata ujuzi laini unaohitajika katika maendeleo endelevu, pamoja na uraia na haki za binadamu, na kuhakikisha upatikanaji wa taarifa kulinda afya zao na ustawi. Kwa wasichana, usalama na usawa kwa upatikanaji wa elimu ya sekondari yaweza kuwa na nguvu kuweka usawa, kuhakikisha wasichana na wavulana kupata masomo sawa, shughuli mbalimbali na uchaguzi wa kazi.

Hata hivyo, mamilioni ya watoto wa kitanzania na vijana hawapati elimu ya sekondari na mafunzo ya ufundi stadi. Inakadiriwa kwamba jumla ya watoto milioni 5.1 wenye umri kati ya miaka 7 hadi 17 hawako mashuleni, ikiwa ni pamoja na karibu milioni 1.5 walio katika umri wa kwenda shule ya sekondari ngazi ya chini. Watoto wengi wanaishia elimu ya msingi: ni vijana watatu pekee kati ya watano Tanzania au asilimia 52 ya idadi ya wanaopaswa kuwa shule, wameandikishwa elimu ya sekondari ngazi ya chini, na wachache wanamaliza elimu ya sekondari. Elimu rasmi ya mafunzo ya ufundi stadi haipatikani kwa watoto wengi wanaohitaji.

Badala ya kujiunga na shule, watoto wengi wanaishia kwenye ajira za utotoni, mara nyingi ni za unyonyaji, unyanyasaji, au katika mazingira hatarishi na katika ukiukwaji wa sheria za Tanzania, ili kuongeza kipato cha familia. Wasichana pia wanakumbana na changamoto kutokana na jinsia yao. Karibu wasichana wawili kati ya watano wanaolewa kabla ya kufikia miaka 18, na maelfu ya vijana wasichana wanaacha shule kwa sababu ya kupata mimba.

Mpaka hivi karibuni, familia nyingi zimeshindwa kupeleka watoto katika shule za sekondari kwa sababu ya kushindwa kulipa ada na kukimu mahitaji mengine, mara nyingi gharama ni zaidi ya shilingi za kitanzania 100,000 (dola 50) kwa mwaka.

Lakini mwezi wa kumi na mbili mwaka 2015, serikali mpya ya Tanzania ilichukua hatua muhimu: ilifuta ada zote za shule na “michango” – ada ya ziada kwa ajili ya gharama

Fimbo ya mianzi ambayo hutumika na walimu kuchapa wanafunzi darasani ikiwa juu ya dawati katika shule ya sekondari huko Mwanza, Kaskazini-Magharibi mwa Tanzania. Human Rights Watch waligundua kwamba walimu wengine huwachapa wanafunzi na fimbo au hata kwa kutumia mikono yao au vitu vingine.

za uendeshaji wa shule. Awali, ada hii ya ziada ilikua kigezo cha kujiunga na elimu ya sekondari ya kidato cha nne nchini. Kwa mujibu wa serikali, uandikishaji katika shule ya sekondari umeongezeka baada ya kufuta ada.

Kufutwa kwa ada ni moja ya hatua muhimu sana kuchukuliwa na serikali ili kutekeleza adhima yake katika malengo ya elimu. Sera ya Tanzania ya elimu na mafunzo ya ufundi stadi inalenga kuongeza upatikanaji wa elimu ya msingi na sekondari, na kuongeza ubora wa elimu. Malengo haya yanaendana na malengo ya maendeleo endelevu (SDGs), mpango wa shirika la umoja wa mataifa wenye lengo la kuhakikisha nchi zote zinatoa elimu bure kwa watoto, kwa usawa, na elimu bora ya msingi na sekondari ifikapo mwaka 2030. Malengo haya yanaendana

na majukumu ya kimataifa na kitaifa ya haki za binadamu kwa Tanzania katika kutekeleza haki ya elimu ya msingi na sekondari kwa wote.

Lakini ni kati ya baadhi ya hatua za muda mfupi hadi mrefu zinazohitajika ili kutekeleza haki ya kupata elimu ya sekondari kwa watoto wote Tanzania. Ripoti hii imehusisha mahojiano zaidi ya 220 yaliyofanywa kwa wanafunzi wa sekondari, kati ya vijana wa shule, wazazi na wadau mbalimbali wa elimu kutoka kwenye jamii na serikali katika kanda nne za Tanzania bara. Utafiti wa ripoti hii ulifanyika mwaka 2016, ukiambatana na mwaka muhimu kwa nchi ya Tanzania baada ya kuchukua hatua ya kutoa elimu ya bure kwa elimu ya kidato cha nne na mipango madhubuti kwa ajili ya elimu ya sekondari. Hii inaongezea kwenye tafiti

Msichana akionyesha alama miguuni kwake zilizotokana na kuchapwa viboko mara kwa mara na walimu shuleni kwake. Aliwaambia Human Rights Watch: “Tuna alama miguuni, wanatupiga mikononi, wanatupiga kichwani”.

mbili za awali kuhusu unyanyasaji wa watoto na athari zake kwenye elimu ya sekondari na ustawi zilizofanywa na shirika la Human Rights Watch kwa mwaka 2012 na 2014; kazi ya sumu utotoni na athari za zebaki kwa wachimbaji wadogo Tanzania na hakuna njia mbadala. Ndoa za utotoni na ukiukwaji wa haki za binadamu nchini Tanzania.

Ripoti imeangazia vikwazo muhimu kwenye elimu ya sekondari zinazozuia vijana wengi kushindwa kuhitimu elimu ya sekondari, na imetambua maeneo mengi ambayo yanahitaji utekelezaji wa serikali kuhakikisha usawa katika upatikanaji wa elimu ya sekondari kwa watoto wote. Haswa, ripoti imeangazia sera za serikali ambazo kwa sana zina bagua wasichana, kuwezesha kufukuzwa shule wasichana wajawazito na waliyo olewa, kuwapokonya elimu pamoja na sera zinazoruhusu viongozi wa shule kuwaadhibisha wanafunzi kikatili na katika hali ya kufedhehesha. Sera hizi kwa makusudi kabisa zinaendeleza ubaguzi na unyanyasaji, na kwenda kinyume na juhudi za serikali kutoa elimu kwa wote.

Frances (jina la bandia), 21, alihangaika kulipa ada ya shule ya sekondari. Alifanya kazi kama mfanyakazi wa ndani ili kujikimu kujilipia ada: "Kuanzia saa 2 asubuhi hadi saa 8 mchana nilikua nasoma, kisha kuanzia saa 11 jioni hadi saa 5 usiku nafanya kazi [katika nyumba ya mwajiri wake] na pia siku za mwisho wa wiki... Nilikua napata shilingi 30,000 [US\$14] kwa mwezi ... ambayo haitoshi kulipa ada ya shule." Alifeli mtihani wa sekondari na kuacha shule kidato cha nne.

Muhtasari wa matokea ya utafiti wa Human Rights Watch

- **Wanafunzi wengi bado wanapata changamoto ya kifedha:** Ingawa ada imetolewa mashuleni, wanafunzi maskini wa kitanzania bado hawana uwezo wa kuenda shule kwa sababu ya gharama zingine za kielimu. Wazazi wao au walezi hawana uwezo wa kuwalipia nauli ya kwenda shule, sare na mahitaji mengine kama vitabu. Endapo shule za sekondari zinapokua mbali, wanafunzi wakati mwingine ina wabidi wapange kwenye hosteli binafsi au wakae mabwenini karibu na shuleni; familia nyingi maskini haziwezi kumudu hili. Hii inakua changamoto kubwa kwa watoto kutoka familia maskini.
- **Kufutwa kwa ada za shule kumeacha upungufu mkubwa sana katika bajeti za shule:** Shule zinashindwa kufadhili mahitaji ya muhimu ambayo awali waliweza kulipia kutokana na michango ya wazazi (ongezeko la ada lililo lipishwa mashuleni kwa ajili kukidhi gharama za uendeshaji), ilihusisha ujenzi wa shule na ukarabati, manunuzi ya vifaa vya kufundishia na kuajiri walimu wa ziada.
- **Mtihani wa kitaifa kwa shule ya msingi unazuia upatikanaji wa elimu ya sekondari:** Serikali inadhibiti idadi ya wanafunzi wanaojiunga na elimu ya sekondari kwa kutegemea ufaulu wa mtihani wa kitaifa unaofanyika ili kuhitimu shule ya msingi. Serikali inaruhusu wanafunzi waliyofaulu tu kuendelea na elimu ya sekondari na hakuna nafasi ya kurudia mtihani huo, hii ni kumaanisha kwamba watoto wanaoshindwa kufaulu hawaweze kuendelea na masomo hivyo wanakomea darasa la saba. Tangu mwaka 2012, zaidi ya vijana milioni 1.6 walikataliwa kujiunga na elimu ya sekondari kwa sababu ya matokeo yao ya mtihani.
- **Miundombinu mibaya na uhaba wa usafiri mashuleni:** Wanafunzi vijijini wanalazimika kusafiri mwendo mrefu kwenda shule, na wengi katika maeneo wanayoishi hakuna shule za kata. Shule nyingi za sekondari zinakosefu wa miundombinu, vifaa vya ufundushaji na wafanyazi waliohitimu. Serikali haijatimiza malengo yake ya kujenga hosteli kutoa malazi salama kwa wasichana karibu na shule.
- **Adhabu kali [viboko] ni tatizo sugu katika shule za sekondari:** Viongozi na walimu katika shule nyingi mara kwa mara huishia kutoa adhabu kali sana, mazoea ambayo bado ni halali Tanzania ila ni ukiukwaji wa wajibu wao kimataifa. Wanafunzi wengi wanakabiliwa na ukatili unyanyasaji wa kisaikolojia inayopelekea kufedheshwa na udhalilishaji. Baadhi ya walimu wanawachapa wanafunzi kwa kutumia fimbo za miti, mikono yao na vitu vingine.

Wanafunzi wa kike katika shule ya sekondari huko Mwanza, ambao ni walemavu wa macho, wakiongozwa na waalimu wao kushuka kilima kikali na chenye kuteleza. Wanafunzi hawa hutembea katika ardhi yenye milima na mabonde kutoka shuleni kuelekea katika mabweni ya shule.

Mashine zilizokuwa zikitumika na wanafunzi wenye ulemavu wa macho zikiwa zimeharibika na kuweka katika kabati katika shule ya sekondari kwa watoto wenye ulemavu mkoani Shinyanga, kaskani mwa Tanzania. Shule nyingi za sekondari zinakosa vifaa vya msaada wa ufundishaji unaohitajika kuwezesha elimu kupatikana kwa wanafunzi wote kwa usawa.

- **Mabinti wanakumbana na unyanyasaji wa kijinsia, ubaguzi na kufukuzwa shule kwa sababu ya mimba au kuolewa:** Chini ya robo tatu ya wasichana wanaingia shule ya secondary huitimu. Wasichana wengi wanakumbwa na unyanyasaji wa kijinsia kutoka kwa walimu wao. Wengine hunyanyaswa kijinsia na madereva wa mabasi ya shule na watu wazima ambao hutaka ngono baada ya kuwapa zawadi, lifti au pesa wakati wakiwa njiani kuelekea shule. Baadhi ya shule, viongozi huwa hawatoi ripoti ya kesi za unyanyasaji wa kijinsia polisi na shule nyingi zinakosa mwongozo madhubuti wa kuripoti manyanyaso ya kijinsia. Baadhi au shule nyingi wanalazimisha wasichana kufanyiwa upimaji wa mimba kisha kuwafukuza shule wale ambao watakutwa wana ujauzito. Wasichana ambao wameolewa pia ufukuzwa shule kutokana na mwongozo wa serikali. Baada ya kuacha shule, wasichana wanapata ugumu sana kurudi kupata elimu kwa sababu ya ubaguzi uliopo juu ya wasichana waliyojifungua, matatizo ya kifedha na kutokuwepo na sera ya kuwasaidia wasichana hao kurudi katika mfumo wa elimu. Wasichana pia wanaukosefu wa mazingira safi ya kiafya, ambayo huleta ukosefu wa usafi kipindi cha hedhi na kuwafanya kukosa kwenda shule wakiwa kwenye hedhi.
- **Elimu ya sekondari bado haipatikani kwa wanafunzi wengi wenye ulemavu:** Watoto wenye ulemavu wanakumbana na changamoto nyingi na ubaguzi kwenye shule za msingi, na ni vijana wachache sana wenye ulemavu ambao wanahudhuria shule za sekondari nchini. Shule nyingi za secondary nchini Tanzania hazifikiki na vijana ambao ni viwete au wenye ulemavu mwingine, na kuna upungufu wa miundombinu ya kuwawezesha wanafunzi wenye aina mbalimbali za ulemavu. Wengi wanakosa mahitaji ya shule ikiwemo vifaa na walimu waliyohitimu vyema.
- **Uboru wa elimu ya sekondari upo chini ya kiwango:** Shule nyingi zinaukosefu wa walimu wa masomo yote, na ukosefu mkubwa ni katika masomo ya hesabu na sayansi. Wanafunzi wakati mwingine huendelea na masomo bila walimu wa masomo haya kwa muda wa kipindi kirefu na inawabidi watafute njia mbadala wa kujifunza au kulipia mafunzo binasfi ya ziada bila hivyo ni kushindwa kufanya vizuri kwenye mitihani. Madarasa ni makubwa sana yenye wastani wa wanafunzi 70. Pia, shule nyingi za sekondari zinaukosefu wa madarasa, vifaa vya kufundishia, maabara, na maktaba. Ma milioni ya wanafunzi wa sekondari wanatakiwa kufanya mitihani miwili ya lazima hata kama hawakua na walimu au vifaa vya kusomea mitihani hiyo. Wanafunzi wengi wanashindwa kufaulu mitihani, na mara nyingi huacha shule bila

Maabara ya sayansi ambayo bado haijamalizika iliyopo karibu na darasa katika shule ya sekondari mkoani Shinyanga, kaskazini mwa Tanzania. Kazi za ujenzi zilisitishwa baada ya maafisa wa shule kukatazwa kudai michango ya fedha kutoka kwa wazazi kufuatia uamuzi wa Serikali kusitisha malipo ya ada za shule na “michango” mingine mwezi Desemba 2015.

kuhitimu. Nje ya shule, vijana wengi wanakosa nafasi za kuhitimu masomo au kuendelea na mafunzo ya ufundi stadi.

- **Vijana ambao hawapo mashuleni wanakosa nafasi mbadala kuhitimu elimu ya sekondari ya kidato cha nne:** Serikali inatoa fursa chache mbadala kwa mamilioni ya wanafunzi ambao wanashindwa kufaulu mtihani wa kuhitimu shule ya msingi au wanashindwa kuendelea na masomo ya elimu ya kidato cha nne. Nafasi ya kurudia elimu ya sekondari inawezekana kwa wanafunzi wanaojiunga kwenye vituo binafsi, ila wanafunzi wengi hawana uwezo wa kifedha na taarifa za fursa hii. Mafunzo ya ufundi stadi yanahitaji uhitimu wa ufaulu wa elimu ya kidato cha nne na pia ni gharama. Kozi za mafunzo ya ufundi stadi yanato-fautiana ubora, wigo na matumizi.

Malengo ya serikali kwa sasa ni kuhakikisha upatikanaji wa elimu bure ya sekondari kutoa matumaini kwa ma mia elfu ya vijana ambao wamekosa elimu ya sekondari kwa sababu za kifedha na changamoto zingine za kiutaratibu.

Ufumbuzi wa matatizo mengi na changamoto zilizo orodheshwa katika ripoti hii zinahitaji kiwango kikubwa cha rasilimali, na pia uwepo wa malengo ya rasilimali za kitaifa kwa ajili ya elimu ya sekondari. Muongo kumi uliyopita, serikali ya Tanzania imepongezwa kwa kuonyesha azimio la utekezaji wa malengo ya elimu mbali na changamoto za rasilimali. Hata hivyo, serikali inatakiwa kupanga mikakati ya kukabiliana na changamoto zilizobakia kwa kulingana na rasilimali za kitaifa kupata msaada wa kifedha kimataifa ili kuhakikisha upatikanaji wa elimu ya bure ya sekondari kwa vijana.

Vyoo vilivyochakaa vya wanafunzi wa kike na kiume katika shule ya sekondari huko Mwanza, kaskazini-magharibi mwa Tanzania. Vyoo na miundombinu salama na ya kutosha ya usafi ni vitu vya msingi kwa mazingira ya elimu yanayokubalika, lakini katika shule nyingi za sekondari, vyoo havina hadhi. Wanafunzi wengi waliohojiwa na Human Rights Watch waliripoti kuwa wanatumia vyoo vichafu na kwa msongamano.

SPEAK
ENGLISH

THE LA MONGI
IMWEKHA NA
MUNIMEL QLEKWA
MKUFI NA MKOFA
NA MWANZA
TAREHE 12-9-2014

SPEAK ENGLISH
NO
ENGLISH
NO
SERVICES

Tangazo la “Kuongea Kiingereza” lilipo katika shule ya sekondari Ukerewe, kisiwa kilichopo Ziwa Victoria, Mwanza, kaskazini-magharibi mwa Tanzania. Shule nyingi za sekondari zinasisitiza matumizi ya Kiingereza- lugha mpya kwa wanafunzi wa sekondari kwani Kiswahili ndiyo lugha ya kufundishia shule za msingi. Wanafunzi wengi hawapewi msaada wa kutosha kuendana na mabadiliko ya kutoka Kiswahili kwenda Kiingereza na wengine wanaripoti kuwa wanapewa adhabu kwa kushindwa kuongea Kiingereza darasani. Mwaka 2014, Serikali ilipitisha sera ya kukubali matumizi ya pamoja ya Kiswahili na Kiingereza kama lugha za kufundishia kwa shule za sekondari.

Muonekano wa tovuti ya “Our Cries” au “Kilio Chetu” ambayo ni jukwaa la kijamii lililoanzishwa na Modesta Joseph, alipokuwa mwanafunzi wa shule ya sekondari, kuripoti unyanyasaji uliotapakaa dhidi ya wanafunzi wanaosafiri kwa usafiri wa umma jijini Dar es Salaam, mji wa kibiashara Tanzania.

© 2015 Our Cries

Kufuatana na malengo ya maendeleo endelevu [SDGs], serikali inatakiwa kuweka mkazo katika kupanua wigo wa upatikanaji wa elimu ya sekondari, wakati huo kuhakikisha ubora wa elimu kwa wanafunzi wote, kuangalia kwamba wanafunzi wote wanawezeshwa, wanapata ujuzi na kujenga maarifa maalumu ili kupeleka Tanzania mbele. Ili kuhakikisha vijana wote wanapata ujuzi, hatua zinatakiwa kuchukuliwa kuwawezesha vijana ambao hawapo shuleni kupata elimu ya sekondari na mafunzo bora ya ufundi stadi.

Kwa upande mkubwa wa upatikanaji wa rasilimali, na uwepo wa msaada wa kifedha kutoka kwa wadau wa maendeleo, serikali inatakiwa kuharakisha ujenzi na ukarabati wa shule za sekondari na kuhakikisha ubora wa elimu kwa kuajiri walimu waliyohitimu vyema na kuongeza vifaa vya mafunzo kwa wanafunzi wote.

Serikali inatakiwa kutumia kasi hii haraka ili kupitia upya sera zilizopo ambazo zinagongana na wajibu wa kuhakikisha haki ya elimu ya sekondari, isiyo na ubaguzi na wala aina yoyote ya ukatili.

Tanzania inatakiwa kuchukua hatua maalumu kulinda haki za wasichana na haki za wanafunzi wenye ulemavu kuhakikisha wanaingizwa katika shule za sekondari. Serikali inatakiwa kupitisha kanuni kuzuia ukaguzi wa mimba wa lazima kwa wasichana ili kutoa fursa kwa wajawazito au wasichana waliyoolewa kuendelea na masomo. Inatakiwa kuunga mkono kufutwa kwa adhabu kali (viboko) na kuhakikisha wanafunzi wapo samala bila unyanyasaji wa kijinsia na uonevu mashuleni.

KWA SERIKALI YA TANZANIA

Kuhakikisha upatikanaji wa elimu bure ya sekondari kwa vijana wote

- Kuhakikisha kwamba shule zote zinatekeleza nyaraka ya elimu No. 5 ya 2015, sera ya serikali ya kufuta ada na michango na kufuatilia unatekelezaji wake.
- Kuendelea kuongeza bajeti na kuhakikisha kwamba shule zinapokea fedha ya kutosha kwa ajili ya maswala yote ya elimu, pamoja na ujenzi au ukarabati wa majengo, nyumba za walimu na vifaa vya ufundishaji.
- Kuendelea kuongeza bajeti inayopatikana kwa ajili ya shule za sekondari kuhakikisha uwezo wa shule kukimu mahitaji yake ambayo awali yalilipiwa kutokana na michango ya wazazi na kufikia kiwango cha chini cha fedha kwa ajili ya uendeshaji wa shule zote za sekondari.

Kufutulia mbali utumiaji wa mitihani kama kigezo cha kuteua wanafunzi kujiunga na elimu ya sekondari

- Kutafuta namna mbalimbali za kuongeza kasi ya kufuta matumizi ya mitihani wa kitaifa kwa shule za msingi kama kigezo cha kuwazuia wanafunzi wanaoshindwa kufaulu kupata elimu ya sekondari kabla ya muda uliyopangwa 2021.
- Kubadilisha mara moja sera zilizopo ili kuhakikisha wanafunzi ambao wanashindwa mitihani wa kitaifa wa shule ya msingi kupata mafunzo ya ufundi ustadi na maarifa kabla ya kujiunga na kidato cha kwanza.
- Kuongeza upatikanaji wa shule za sekondari na hosteli.

Kwa kiwango kikubwa cha upatikanaji wa rasilimali zilizopo

- Ujenzi wa shule mpya za sekondari ili kuhakikisha kuna madarasa ya kutosha na vyoo. Kuchukua hatua za kuhakikisha majengo yote mapya pamoja na vyoo vinafikiwa kwa urahisi na wanafunzi na walimu wenye ulemavu.
- Kuharakisha majengo salama ya hosteli kwa ajili ya wanafunzi wa kike.

Kusisitisha matumizi na kukubaliana kwa adhabu kali na unyanyasaji wa kijinsia mashuleni

- Kutokomeza sera ya adhabu kali na matumizi pamoja na kurekebisha sheria ya elimu kitaifa ya mwaka 1979 na kupitisha sera na sheria ambazo zinaendana na wajibu wa Tanzania wa haki za kibinadamu kimataifa na kikanda.
- Kuhakikisha kesi za unyanyasaji wa kijinsia na ukatili pamoja na madereva wa mabasi ya shule, walimu, viongozi wa shule, zinaripotiwa kwa mamlaka husika ikiwemo polisis, na kesi hizo zichunguzwe na hukumu itolewe. Walimu na madereva ambao wanafanyia uchunguzi wasimamishwe kazi.

Kumaliza changamoto za kiubaguzi na unyanyasaji wa kijinsia dhidi ya wasichana mashuleni

- Kuacha kufukuza shule wasichana wajawazito na wale waliyo olewa na kupitia upya sheria No. 4 ya elimu (kufukuzwa na kutengwa kwa wanafunzi mashuleni) ya mwaka 2002 kwa kuondoa “makosa dhidi ya maadili” na “ndoa” kama vigezo vya kufukuzwa.
- Kusisitisha mara moja upimaji wa mimba mashuleni, na kutoa tangazo rasmi kutoka serikalini kuhakikisha kwamba walimu na viongozi wa utawala wanaufahamu kuhusu kuzuiwa upimaji wa mimba.
- Kuharakisha sheria ambayo itawakubalia wasichana wajawazito na mabinti wenye watoto walingali na umri wa kwenda shule kurudi katika shule ya sekondari kufuatana na sera ya elimu na mfunzo ya 2014.

Kuhakikisha elimu shirikishi kwa wanafunzi wote wenye ulemavu

- Kuhakikisha wanafunzi wenye ulemavu wanapata vifaa vya kuwasaidia bure au kwa bei pungufu, pamoja na baiskeli za miguu, fimbo au miwani ya macho, kuwezesha harakati zao, ushiriki na shuleni.
- Kuchukua hatua kuhakikisha shule za sekondari zenye wanafunzi walemavu wana kiwango cha chini kinachokubalika cha vitabu, vifaa vya kufundishia pamoja na vifaa vingine kwa wanafunzi na walimu wenye ulemavu.
- Kuchukua hatua kuhakikisha walimu wana mafunzo ya kutosha katika elimu shirikishi. Kutoa mafunzo ya ushauri kwa walimu kuwawezesha kutoa msaada kwa watoto wenye ulemavu aina mbalimbali na kwa familia zao.

Kuimarisha ubora wa elimu katika shule za sekondari

Kwa kiwango kikubwa cha upatikanaji wa rasilimali zilizopo.

- Kuhakikisha walimu wanapewa fidia ya kutosha, inayoendana na majukumu yao. Kutoa motisha kwa walimu wanaopangiwa kazi vijijini
- Au maeneo ya nchi yaliyosahaulika na kutoa nyumba za kutosha kwa walimu.
- Kuhakikisha wanafunzi wote wanapata vitabu and vifaa vya kujifunzia.

KWA WAFADHILI WA KIMATAIFA NA MASHIRIKA YA UMOJA WA MATAIFA

- Kusihhi serikali kukomesha sheria ya adhabu kali [viboko] mashuleni na kutoa fedha na msaada mbadala kwa mafunzo katika madarasa makubwa usimamizi wa walimu wote na viongozi wa shule.
- Kusihhi serikali kusisitisha kufukuzwa shule kwa wanafunzi wa kike wanaopata mimba, na kuharakisha urasilimishaji wa sera ambayo itatoa nafasi ya kurudia masomo kwa wazazi wenye umri wa shule.

NILIKUA NA NDOTO YA KUMALIZA SHULE

Changamoto za Elimu ya Sekondari Tanzania

Mwezi Desemba 2015, Serikali ya Tanzania ilifuta ada za shule na michango mingine ya fedha kwa shule za sekondari ngazi ya chini, hatua hii imeondoa kikwazo kikubwa cha kifedha kwa vijana wengi. Wakati hatua hii imepelekea kuongezeka kwa idadi ya uandikishwaji, zaidi ya asilimia 40 ya vijana wameacha shule za sekondari ngazi ya chini na wachache wamemaliza elimu ya sekondari.

Kwa mujibu wa mahojiano na zaidi ya wanafunzi 220, walimu, maafisa na wadau wengine, ripoti ya *Nilikua na Ndoto za Kumaliza Shule* inaanisha vikwazo kwa elimu ya sekondari ambavyo vimepelekea vijana wengi kushindwa kumaliza elimu ya sekondari na kubainisha maeneo kadhaa ambayo Serikali inahitaji kuchukua hatua kuhakikisha watoto wote wanapata elimu kwa usawa. Ripoti hii imeangalia sera za serikali hususani zile ambazo zinaonyesha ubaguzi dhidi ya wasichana, zinatoa mwanya kwa shule kufukuza wasichana wajawazito au walioolewa, kuwanyang'anya haki yao ya kupata elimu pamoja na sera ambazo zinaruhusu maafisa (walimu) wa shule kuwapa wanafunzi adhabu kali zikiwemo za viboko na zile za kudhalilisha. Sera hizi zinachangia ubaguzi na unyanyasaji na zinaenda kinyume kabisa na jitihada za Serikali kutoa elimu kwa wote.

Pamoja na ukweli kwamba Serikali ya Tanzania imewekeza kwa kiasi kikubwa katika elimu, bado inahitaji kufanya jitihada zaidi. *Human Rights Watch* inatoa wito kwa Serikali ya Tanzania kuondoa sera zinazokiuka haki ya kupata elimu, kuandaa na kutekeleza mipango ya kuondokana na vikwazo vinavyowafanya vijana kukosa shule na kuweka msisitizo katika kuboresha elimu katika shule ambazo zina ubora duni nchini kote.

Zaidi ya wanafunzi 120 wa kidato cha pili wakijiandaa kufanya mitihani ya majaribio katika shule ya sekondari huko Mwanza, Kaskazini-Magharibi mwa Tanzania.

© 2016 Elin Martínez/Human Rights Watch